

وجوب العمل بالسنة وكفر من أنكرها

**Baara keli ni kira ka Sunna ye
diyagoya la kisi b'a ye ani o kɔn
baa kafiriyali.**

Baara keli ni kira ka Sunna ye diyagoya la kisi b'a ye ani o kɔn baa kafiriyali.

Sɛbenbaa

Abudala den Abuduli azizi, min ye bazi den ye,
Ala ka hine a la.

Ni ala tɔgɔ ye diɲɛ hinelabɔlen tiɣi lahara hine
kerenkerennen tiɣi

Nɛbila

Tanu bɛ Ala ye duniya bɛɛ tiɣi, ko laban ye
Alaɲɛsiranyɛjɔnw t'a ye,nɛɛma ni kisi b'a ka jɔn n'a
ka ciden kan an ka Nabipuman Mamadu; min cira ni
hine ye duniya bɛɛ ma, an'a somɔgɔw n'a ka
sahabaw minnu y'u má ka gafe tanga sanuya b'a ye
ani ciden -nɛɛma ni kisi b'a ye- ka taasira u
kɔmɔgɔw ye,Danaya ni dɔnnakari dankun na,a kɔrɔ
n'a daɲɛw tangalen min laselen-Ala diɲɛna u ma u
fana diɲɛna a ma-Ala k'an k'u tugubaa ye ni puman
ye.ani dalilu jɔnw bɛɛ kan.O tɛmɛnen kɔ

FɔlɔDɔnnibaw ni sisantanw bɛɛ benn'a kan k'o
lasulu lakodɔnnen kitiw sabatili kunkan,ani halala
ni haramu bangeli o bɛ Ala ka gafɛbá n' de la, o min
nkalon tena a fan si wa foyi t'a tiɲɛ, o kɔfɛ kira ka
suna-nɛɛma ni kisi b'a ye- ale min tɛ nindɪɲɛko fɔ
dɔwɛɛ tɛ fo a fɛ fo yilidon Ala ye min jìgìn a kono,o
kɔfɛ manton dɔnnibaaw ka benkan , dɔnnibaaw fɔra
jɔgɔn kɔn lasulu wɛɛw dow la u la kunbaba ye kiti
dɔ sumali ye dɔ la, dɔnnibaw fanbá y'a kɛ dalilu ye

n'a sarati lakodɔnnenw dafara, nin lasulu ninnuw ka can jateli ma w'a lakodɔnnen fɔli ma.¹

lasulu lakodɔnnen kitiw sabatili kunkan

Lasulufɔlɔ: Ala ka gafebá :

Min ye lasulufolo: o ye Ala ka gafebá n ye, an tigi-sebaaya bɛɛ tigi - ka kuma ye tali ke yɔrɔdɔw la a ka gafe kɔnɔ ka taa gafe n tugupɔgɔnyali ma diyagoya la a n'a minɛni ani jɔli a ka dancew la.

Ala kɔrɔtalen ko:

(وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ)

[Nin ye gafe de ye an y'a jigin hɛɛ caman de do aw ye aw ye tug'a kɔ ka sira Ala jɛ Ala bɛ hine aw la]

Ala kɔrɔtalen ko tugun:

(قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ
قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ
وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ)

[Tijɛ na an ka ciden nana aw ma a bɛna caman bange aw ye aw tun bɛka min dɔgò ka bɔ gafe la a bɛna yàfa caman ma nɔkɔ nana aw ma ka bɔ Ala yɔrɔ ani gafe bangeren Ala bɛ mɔkɔ kanda ni a ye min tugur'a ka dijɛ kɔ sira kisilen kan w'a b'u bɔ dibi la

¹ 1-Lasulu = baju: sinsin ka kan ka ke min kan fɔlɔ, wala kow bɛ sigi min kan, misalila so bɛ sigi min kan o tɔgɔ de ko so lasulu walima so baju, (Lasulu lakodɔnne) kɔrɔ de ye ko: sinsin bɛ ke minnu kan diine dalilu tali la, walima diine bɛ sigi lasulu min kan n'a bɛ fɔ a ma ko dalilu.

2-Yilidon:wahayu

ka taa nɔɔɔ la n'a ka diɲe ye k'u kanda ka taa sira tilenen kan]

Ala kɔɔɔtalen ko tugun:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾

[Mɔɔ minnu kafiriyala kurana ma a nanen u ma wa i ka dɔn gafebá de don nkalon tena a fan si wa foyi t'a tiɲe jìgìnifɛn de do ka bɔ kodon màsa yɔɔɔ màsa tanunen]

Ala ko tugun:

﴿وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾

[Ni kurana n jìgìna ne kan n k'aw lasiran n'a ye a n'a lasera minnu ma]

Ala ko tugun:

﴿هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذِرُوا بِهِ﴾

[laselifɛn de do mɔɔɔw ye nin k'u lasiran n'a ye]

Ni Haya ɲɔɔɔnnaw ka can,kira ka hadisa jelenw nana -nɛɛma ni kisi b'a ye- ka yamaruyali ke kurana mineli n'a tangali la yiralibolo ma ka fɔ ni min y'a matarafa o be kandasira kan ni min y'a toyi o be filila, a b'o la min sàbàtila a la- nɛɛma ni kisi b'a ye- k'a fɔ k'a ko a ka kanbɛdaa laseli la:

﴿إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا لَنْ تَضْلُوا إِنْ اعْتَصَمْتُمْ بِهِ كِتَابَ اللَّهِ﴾

(Ne ye fɛn to baa ye aw ye aw tɛ fili n'aw ye mineli ke n'a ye, Ala ka gafe)

Musilimu y'a màfilɛ a ka gafe sahalen kɔɔɔ.

A nana Musilimu ka gafe sahalen kono tuguni à minena zayidi arikamufá la- Ala dipena a ma- ko kira ko: -kisi ni neema b'a ye-

«إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ أَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَالثُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَتَمَسَّكُوا بِهِ»

[Ne ye girinman fila tobaa ye aw ye a folo Ala ka gafe noko ni kanda b'a la, aw ye mineli ke ni Ala ka gafe ye k'aw sem'a la]

A ye lasuli ni lapini ke ka taa Ala ka gafe ma o kofe a ko:

«وَأَهْلُ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي»

[Ani n somogow n b'a hakili jigin n somogow la n b'a hakili jigin n somogow la]

Kumakando la a ko kurana kun kan:

هو حب الله من تمسك به كان على الهدى ومن تركه كان على الضلال.

Ala ka juru de don ni min y'a mine o be kanda, ni min y'a toyi o be filila.

Ni jogonnaw ka can kira ka hadisaw la, ani donnibaw ni limaniyajonw ka benkanw la, ka bo sahabaw la ani minnu tugura u ko. Ala ka gafe mineli waajibiyali ni kiti keli n'a ye ani ka jogon lasu ka ta a kono kitiw labaarali ma, ka fara kira ka sunaw kan -neema ni kisi b'a ye- fenw na min te janya kojugu w'a be moko wasa dalilu min nana o kope la olu can.

Lasulu filana: min keneyara ka bo Ala kira ma- neema ni kisi b'a ye-a n'a ka sahabaw a

n'olu kòmógw ka bɔ dɔnni ni limaniya dúngew la.

Min ye lasulufilana ye ka bɔ ben kera lasulusàba min na, o ye min keneyara ka bɔ kira ma- neema ni kisi b'a ye-a n'a ka sahabaw a n'olu kòmógw ka bɔ dɔnni ni limaniya dúngew la. U limaniyalen do ni lasulu keneman n na, u be dalilu ta a la ka màntonw la dɔnniya a la. U ye gafe caman seben a la, k'a walawala faamuya lasulu ni hadisa dɔnni gafew kɔɔ, dalilu min b'o la a damadɔnen tɛ, a b'o la yamaruya min nana Ala ka gafebá kɔɔ ka tug'a kɔ k'a bàto.o ɲesira kira ka waati ma ani minnu bena a kɔ, ka d'a kan kira Ala ka ciden do ka taa beɛ ma, ka d'a kan u yamaruyalen do ka tugu a kɔ k'a bàto fo duniya ka wuli, ka d'a kan tuguni a le de Ala ka gafe ɲefɔbaa ye ani walawalabaa min b'a bakuruba fo n'a ka kuma n'a kɛwale ani 'a ye min sàbàti, ni sunna tun tɛ silamaw tun tena seli mankutu n'a jo hakɛw dɔn ani min be wajibiya a la, u tun tena Sun ni jaka ni hiji ni jihadi ni joɔɔn yamaruya ni puman ye ka joɔɔn fatani juguman ma olu kitiw dɔn,u tun tena baarajoɔɔnya ni hàramuyafenw walawala dɔn ani Ala ye min wajibiya a kelen kɔfɛ (haramuyawale),

Ka bɔ hadu ni pankataw la min fɔra a kunkan hayaw la. a b'o la min fɔra hayaw la Ala kɔrɔtalen kumakan na Imurana ka denbaya kofɔ suran:¹

¹ Hadu: baarajugu yàfalibaara

﴿وَاطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

[Aw ye Ala ni kira labato a dola Ala be hine aw la]¹

A n'a kumakan musow kofɔ suran kɔɔ:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾

{Aw minnu limaniya la aw ye Ala n'a ka kira kumakan labàto an'aw ka jɛmɔɔw, ni aw fɔra jɔɔɔnkɔ ko min na aw ye o segin ka taa Ala n'a ka kira ma n'a ya sɔɔ aw limaniyalen do Ala la ani don laban, o de ye heɛ ye ani làban yɔɔ puman}

Ala kɔɔtalen ko musow kofɔ suran kɔɔ tuguni :

﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾

[Ni mɔɔ min ye kira kumakan labàto i ye Ala bàto ni min y'a kɔdon an m'e ci ka k'u tangabaa ye]

A be labàto cogodi nin ka segin Ala ka gafe n'a ka ciden ka hadisa ma mɔɔw fɔnkɔɔɔyara min na n'a ka suna te ke dalilu ye wali k'a foyi ma tanga! o kuma b'a yiran k'Ala y'a ka jɔnw lapɛsin ka taa fen man min teyi, o ye kuma tipɛnenw la tipɛnen de ye a ni kafiriya kumbaba dɔ ani bisigiyajugu,

Ala ko-sebaaya beɛ tigi-didenw kofɔ suran kɔɔ:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

[An ye kurana jig'i kan i ka bangeli ke mɔɔw ye min jìgìna u kan a dola u na miiri]

¹ labato : ka bila u ko, k'u ka làpiniw bo a sira fe.

A k'a kɔɔɔ tuguni :

﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

[An ma gafe jigi i kan dɔwɛɛ la f'i ka bangeli k'u ye u fɔra jɔɔɔn kɔ min na kanda ni hine de do mɔɔɔw ye minnu limaniyala]

Suna ni min jìgìna u kan Ala b'o bangeli sɛm'a ka ciden na cogodi- nɛɛma ni kisi b'a ye- k'o ye fɛn ye min yɛɛ teyi wa ko dalilu dɔ fana tɛ?

O jɔɔɔnna dɔ ye Ala kɔɔɔtalen kumakan ye nɔɔɔ ko fɔ suran kɔɔɔ:

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾

[A fɔ aw ye Ala n'a ka kira labàto n'u y'u kɔ don i k'a dɔn ale ka laseli b'a kan wa aw fana ka kɛwale b'aw kan n'aw ya kumakan labàto aw bɛ kanda, foyi tɛ ciden kan fo laseli]

Ala kɔɔɔtalen ko suran kelen o kɔɔɔ:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

[Aw ye seli ka jaga di ka kira kumakan labàto a dɔla Ala bɛ hine aw la]

Ako kokobá kofɔ suran:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

[A fɔ yaa aw mɔɔɔw, ne ye Ala ka ciden de ye aw bɛɛ ma sankolow ni dugukolo màra b'ale min bolo, má foyi teyi fo a le, a bɛ jɛnamaya ni fatuli kɛ, aw ye

limaniya Ala n'a kira la Nabipuman min te sebenni
don n'a limaniyalen be Ala kumakan na, aw ka tugu
a ko a dola aw na kanda]

Koriyali jelen be ni haya ninnu na ka fo kanda ni
hine b'a tugupogonyali la-neema ni kisi b'a ye- o be
daga cogodi ko baara te daga na ka suna ye wali a
kumakan ko k'a da kan olu ma keneya wali sinsin te
ke olu kan.

Ala ko-sebaaya bee tigi - koro kofu suran kono:

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

[Mogow k'u yere kolosi minnu b'a ka
yamaruyakan fonkogoya, lajarabi kan'uw soro
wali pankata min dimi ka bon]

A ko farapogonkan kofu suran kono:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾

[Ni ciden nana aw ma ni min ye aw y'o mine wa
n'a y'aw bali min na aw y'o to]

Haya min koro be tali ke ni na o ka can a bee b'a
kumakan labatoli diyagoyali de yiran- neema ni kisi
b'a ye-. a n'anana ni min ye ka tugu o ko, i n'a fo
daliluw temena a la cogomin ka taa gafe
tugupogonyali ma diyagoya la ani semeli a la, an'a
ka yamaruyakan ni fatanili kumakan labato li, olu
ye lasulu (baju) diyagoyalen fila ye ni mo min ye
kelen nankari a la, o ye to kelen do nankari k'a
nkalontigiya, o dun ye kafiriya ni fili ye ani boli
silamaya kono donniba ni limaniya dungew bee ka
benkan na.

Min nana o kunkan kira ka hadisaw la -neema ni kisi b'a ye-

Hadisa min lakalen nan mɔɔ caman ka sira fe n'a sàbàtira kira la neema ni kisi b'a ye a kumakanw bàtoli n'a tugupɔɔnyali diyagoyali kunkan a nana ni min ye, an'a sɔsoli haramuyali a tile mɔɔw kan ani nataw ka se kiyamadon ma, a b'ola min sàbàtira a la Abu hureyirata ka hadisa la -Ala dipena a ma-gafe sahalenfila kɔɔ ko kira ko neema ni kisi b'a ye:

«مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ»

{Ni mɔɔ min ye ne kumakan labàto o ye Ala bàto wa ni mɔɔ min ye ne kumakan sɔsɔ i ye Ala sɔsɔ}

A minena a ma Bukari ka sahalen kɔɔ- Ala dipena a ma- ko kira ko -neema ni kisi b'a ye:

«كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى»

[Ne mànton bæ be don alijana kɔɔ fo ni min Bàнна, a fɔra jɔn be bàn yaa Ala ka ciden! a ko ni min ye ne kumakan labàto o be dòn ni min ye n sɔsɔ o bàнна]

ahamadu ni Abu dawuda y'a màfile ani hakim, ni lakalensira sahalen ye min minena mikidama ma maadi karibu den ko kira ko neema ni kisi b'a ye:

«أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شُبْعَانُ عَلَى أُرَيْكَتِهِ يَقُولُ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنِ فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحْلَوْهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرَّمُوهُ»

[I ka dɔn (kurana) gafe n'a jɔɔɔnna were dira ne ma,waati surunyara dɔ wàsalen k'i sɛmɛ a ka sɛmɛlan na ka fɔ n be aw ma ni kurana ye, n'aw ye

min sɔɔ a la halala la aw y'o dāga n'aw ye min sɔɔ a la haramu na aw y'o haramuya]

Abu dawuda ni ibunu maja y'a màfile ni lakalensira sahalen ye:a minena abi raafi den na a y'a mine a fá la o ya mine kira la- kisi b'a ye Ako:

«لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ مُتَكِنًا عَلَى أَرِيكْتِهِ يَأْتِيهِ الْأَمْرُ مِنْ أَمْرِي مِمَّا أَمَرْتُ بِهِ أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ فَيَقُولُ لَا نَذْرِي، مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ اتَّبَعْنَاهُ»

[n kana aw dɔlakelen semelen sɔɔ a ka semefen la ni ne ka yamaruyakan nana a ma n ye min yamaruya wali n ye min kɔn a b'a fɔ anw t'a dɔn, an m'a sɔɔ Ala ka gafe la k'an be tug'a kɔ]

A minena jabiri den hasani ma a ko n y'a me maadi karibu den mikidama la- Ala dipena a ma-a b'a fɔ:

حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَوْمَ خَيْبَرَ أَشْيَاءَ ثُمَّ قَالَ «يُوشِكُ أَحَدُكُمْ أَنْ يُكَذِّبَنِي وَهُوَ مُتَكِنٌ يُحَدِّثُ بِحَدِيثِي فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَلَالٍ اسْتَخْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَرَامٍ حَرَّمْنَاهُ إِلَّا إِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ مِثْلُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ»

Ala ka ciden ye fen dɔw haramuya Kayibara kele don-neema ni kisi b'a ye- o kɔfe a ko [a surunyara aw dɔlakelen ka ne nkalontigiya a semelen, a be ka n ka hadisaw fɔ, a b'a fɔ Ala ka gafe de be aw ni anw cɛ,n'an ye halala min sɔɔ a la an b'o dāga n'an ye haramunko min sɔɔ a la an b'o de haramuya, ka sɔɔ ne kira mana min haramuya Ala de y'o haramuya]

Hakimu ni tirimizi ni ibunu maja y'a màfile ni lakalensira keneman ye.

Hadisa caman minena kira la-neema ni kisi b'a ye-k'a fo a tun b'a ka sahabaw ladi a ka kutuba la k'a fo ko mebagaw ka lase mebaliw ma, a b'a f'u ye:¹

«رَبِّ مَبْلَغْ أَوْ عَى مِنْ سَامِعْ»

[A dola a lasera min ma o b'a faamu ka teme lakalila kan]

A b'o la min nana kenemanfila kono ko kira ko-neema ni kisi b'a ye- tuma min a ye mogow waaju kunbeda hiji don Arafa kene kan a ni kantigeli don a k'u ma:²

«فَلْيَبْلَغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ قَرِيبًا مِنْ يَبْلُغُهُ أَوْ عَى لَهُ مِمَّنْ سَمِعَهُ»

[mebaa ka lase mebali ma, A dola a lasera min ma o b'a faamu ka teme lakalila ka]

Ni sunna tun te dalilu ye mebaa ni a y'a lase min ma olu kan,ani o baara keli ka se kiyama ma,a tun t'u yamaruya a laseli la,a be don o la ko minnu y'a ta kira da kono-neema ni kisi b'a ye dalilu be saha n'olu ye- an'a lasera minnu ma ni lakalensira sahalen ye.

Kira ka sahabaw y'a ka Sunna tanga-neema ni kisi b'a ye- a kumakanw ni a kewale, u y'a lase u yebagaw ma(tabiina) olu fana y'a lase u komow ma, o cogoya la donnibaa jolenw y'a lakalen sibolo sibolo san keme san keme u y'a faragow kan u ka gafew kono k'a keneman jeya ka bo lafulenw la, u ye sariyaw ni bilansenkan donnew da uni jogonce a donni kama, hadisa keneman be don n'o ye ka b'a

¹ hadisa caman min na kalila mogow caman ka sira fe.

² Keneman fila: Bukari ni Musilimu.

làfulenw la. Donnibaaw ye suna gafew mine jɔɔɔn na ka bɔ keneman fila n'a jɔɔɔnnaw la nin k'u tanga tangali dafalen na, i n'a fɔ Ala y'a ka gafe tanga ka bɔ tulonkelaw ka tulon ma ani Ala nankarilaw ka nankarili ma ani tipenikelaw ka yelemali ma i n'a fɔ a ka kuma y'o yiran tupa bolo ma sanuya b'a ye:

(إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ)

[Anw de ye kurana yin jìgì wa anw de b'a tanga]

Sika t'a la ka fo ciden ka suna ye wahayu (yilidon) jìgìnen de ye -neema ni kisi b'a ye- Ala y'a tanga i n'a fɔ a y'a ka gafe tanga cogomin, Ala y'a kɔɔɔ di donnibaw ma ka tanga, olu bɛ tipenikelaw ka yelemali bali a la, ani kodɔnbaliw ka kɔɔɔdilen, kodɔnbaliw ni nkalontigelaw ni Ala nankarilaw ye fɛn wo fɛn nɔɔɔ a la u b'o wili, ka d'a kan Ala y'a k'a ka gafebá n walawalalan(hadisa) de ye a ni bangeli min bakuruba fɔra ka bɔ kitiw la, kiti wɛrɛw bɛ tali kɛ a la min ma fɔ gafebá n kɔɔɔ. I n'a fɔ sindili kitiw walawalali ani cɛnkilan ta dɔw ani muso n'a tenemusɔ wali a bancinin kafoli jɔɔɔn kan furu la o n'a jɔɔɔnna kitiw minnu nana hadisa la n'a ma lakalen Ala ka kurana kɔɔɔ. Min nana o kunkan ka bɔ sahabaw n'u diɔɔɔjɔɔɔnw na, a n'olu kɔɔɔɔw ka bɔ dɔnnibagaw la min mine la sahabaw n'u diɔɔɔjɔɔɔnw n'u kɔɔɔɔw la ka bɔ dɔnnibagaw la suna bonyali kunkan a ni baara keli n'a ye diyagoya la..

Gafekenemanfila kɔnɔ a minɛna hureyiratafá la-
Ala dipɛna a ma- a ko:

لما توفي رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وارث من ارتد من العرب قال أبو بكر الصديق -رضي الله عنه- والله لأقاتلن من فرق بين الصلاة والزكاة، فقال له عمر -رضي الله عنه-: «كيف تقاتلهم وقد قال النبي -صلى الله عليه وسلم-: «أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَإِذَا قَالُوا عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا» فقال أبو بكر الصديق: أليست الزكاة من حقها والله لو منعوني عناقاً كانوا يؤدونها إلى رسول الله -صلى الله عليه وسلم- لقاتلتهم على منعها. فقال عمر -رضي الله عنه-: فما هو إلا أن عرفت أن الله قد شرح صدر أبي بكر للقتال فعرفت أنه الحق،

Tuma min kira fatura-nɛɛma ni kisi b'a ye- arabu
ɔw y'u kɔ don, Abubakari ko:- Ala Dipɛna a ma- n
kalenna fo n ka mɔgɔ kɛɛ min ye seli ni jaka bɔ
ɲɔgɔnna, Umaru k'a ma-Ala Dipɛna a ma-:[cogodi i
b'u kɛɛ k'a sɔɔ kira ko - nɛɛma ni kisi b'a ye- [ne
yamaruya la ka mɔgɔw kɛɛ f'u k'a fɔ ko ma foyi teyi
fo Ala, n'u y'o fo u jɔli n'u ka nafolo kisira ne ma fo
n'a kɛr'a hake ye] Abubakari ko: yali jaka tɛ nafolo
hake do ye wa! N kalenna Ala la n'u ye ne bali
bàmuso kelen na u tun be min ɲɔgɔn di kira ma-
nɛɛma ni kisi b'a ye- n b'u kɛɛ a nɔfɛ. Umaru ko-
nɛɛma ni kisi b'a ye-: ni ma kɛ ɔwɛɛɛ ye fo ne y'a
ɔn ko Ala ye Abubakari dusukun fɛɛɛ ni kɛɛ keli ye
n y'a ɔn ko tupa bɛ a fɛ,

Sahabaw y'a tugupɔgɔnya a la- Ala dipɛna u ma-
u ye mɔgɔ murutilenw kɛɛ f'u sera k'u lasegin, ka
taa ɲɛ minnu man sɔn n'olu kɛɛli ye, dalilu jɛlen bɛ
ni lakalen n na ka suna bonya yira a ni baara keli
n'a ye diyagoya la, màmuso (musokɔɔba) ɔ fana

nana Abubakari ma-Ala dipena a ma- a be jininkali ke a ka tije na, a k'a ma: Foyi t'i ye Ala ka gafe kono wa n t'a don nin Ala ka ciden-kisi b'a ye- a kitira do dili la i ma,n ka n be jininkali ke.

O kofe a ye sahabaw jininka, dow seereya la ko Nabijuman-neema ni kisi b'a ye- a ye wɔɔɔɔɔɔɔ di mamuso ma, Umaru tun kera-ala dipena a ma- a b'a ka baara kelaw ladi u ka kiti mɔɔɔɔɔ ni ɔɔɔɔɔɔɔ ni Ala ka gafe ye n'u m'a sɔɔɔ o kono u ka kira ka suna ta-neema ni kisi b'a ye-

Tuma min na a ma muso ka bangeli kiti don ni den nana a fatulen k'a da do ka danteme kan a la, a ye sahabaw jininka o la- Ala dipena u mamasilamata den Mamadu ani suubata den mugira olu seereyara ko kira y'o kiti ke ɔɔɔ ce wali ɔɔɔ muso dili ye ,a ye baara ke n'o ye Ala dipena a ma.

Tuma min na usumana - Ala dije a ma- ma muso ka laadasigi kiti don a ka so a ce fatulen ko,maliki denmuso fureyiata min bɔɔɔ sinani na abi saidi balimamusu - Ala dije a ma- ko kira y'a le yamaruya ka sigi sokono a ce fatulen ko fo waati kofolen ka se, a ye baara ke n'o ye - Ala dije a ma-

O cogoya la a ye baara ke ni hadisa ye dolominna ka kiti kunkan ukubata den walidi kan. Tuma min na a lasera Ali ma- Ala dije a ma- ko usumana ye balili ke damunhiji la, Ali ye namufini ta- Ala dije a ma- ka umura ni hiji tugu ɔɔɔɔɔ, o kofe a ko: N te

¹ Dàmunhiji : ka umurake o kofe ka hiji ke o waati kelen kono, hiji tuma.

kira ka kuma bila mɔgɔsi ka kuma ye- nɛɛma ni kisi b'a ye,¹ Tuma min dɔw ye abasi den sɔsɔ- Ala diɲɛ u ma- dānmunhiji kiti la ni Abubakari ni Umaru ka kuma ye- Ala diɲɛ u ma- hiji kelen kɛlila fusamanciya la abasiden ko: A surunyara farakuru ka jìgi aw kan ka bɔ sanfe, ne b'a fɔ Ala ka ciden ko aw b'a fɔ ko Abubakari ko wali Umaru, Mɔgɔ min bɛ sunna fɔnkɔɲɔgɔya ni Abubakari ni Umaru ka kuma ye, siran mana kɛ halakili la o kunkan, mɔgɔ ka lahalaya bɛ cogodi min y'a fɔnkɔɲɔgɔya ni min b'olu duguma olu ka kuma ye, wali a nin diɲɛko na ka cɛsiri, tuma min na dɔw ye Umaru den abudala sɔsɔ - Ala diɲɛ a ma- sunna dɔw la abudulayi k'a ma: Yali an yamaruyalen do ka tugu kira de ko wali Umaru?

Tuma min cɛ dɔ y'i kanto husayini den umurana ma, Ala diɲɛ u ma- an kumajɔgɔnya ni Ala ka gafe ye o y'a sɔrɔ a bɛ k'u bàro ni kira ka suna ye a dimina - Ala diɲɛ a ma-a ko: I ka dɔn sunna ye Ala ka gafe jɛfɔlan de ye,ni kira ka Sunna tun tɛ an tu t'a dɔn ko selifana jɔ ye naani ye, fitiri sàba, fajiri fila wa an tu tɛ jaka kitiw dɔn o n'a jɔgɔnnaw sunna nana ni kiti minnu walawalali ye, Kira ka Sunna bonyani nɔ sahabaw la, ani baara kɛli n'a ye diyagoya la ka bàabali k'a fɔnkɔɲɔgɔyali La o ka can kojugu, a b'o la tuguni ka fɔ Umaru den abudala - Ala diɲɛ a ma- a ye kira ka kuma lakalen -kisi b'a ye-

(لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ).

¹ A kelen kɔfɛ ka kira ka kuma mɛ usumana da, a ye nin fɔ.

[Aw kana Ala ka jonmuso bali Ala ka misiri tagali
ma]

A den dɔ ko : n kalenna f'an k'u bali, abudulahi dimina a kɔrɔ a y'a dɔgɔya kɔsɔbe, a ko : Ne b'a fɔ kira ko e b'a fɔ ko f'an k'u bali Tuma min mugafali den abudulahi-ala diɲe a ma-o ye kira ka Sahaba dɔ de ye -kisi b'a ye-,a y'a masurunyamɔgɔ dɔ ye a be ka bele bon, a y'a bali,a k'a ma i ka dɔn kira ye bəlili ke bonni ma a ko a tɛ felefen fele w'a tɛ jugu fàga n ka be pin kari ka ɲe ci, o kɔfɛ a y'a ye ka bonni ke a ko n kalenna Ala la n tɛ kuma i fɛ tuguni,ne b'i kibaruya k'Ala kira be bəlili ke a la i be segin a kan !

Bayihaqi y'a lakalen a y'a mine ayuba
sakitayanika la sahabayebaa puman k'a ko: Ni ye
kira ka hadisa fo do ye a k'i ma ni toyi i ka kurana
fo, a don o fililen do, Awuzai ko -Ala ka hine Ala -
Suna ye kiribaa ye ka taa kurana ma,wali dansigilan
min bakuruba fora wali kiti min ma fo kurana kono,
i n'a fo a be Ala ka kuma la sanuya b'a ye:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

{An ye (kurana) kumakan yin jigi i kan i ka bangeli ke magow ye min jìgìna u kan a dola u na miiri}

A ka kumakan τεμενα-νεεμα ni kisi b'a ye-:

«أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ»

[aw y'a don ko (kurana) gafe n'a ɲɔɔɲna dira ne
ma ka fàra a kan]

Bayihaqi y'a lakalen ka bɔ amiri saabi ma- Ala ka hine a la- k'a ko mɔgɔ dɔw ma: Aw bɛ halaki n'aw ye nɔw toyi, a ka lapini ye hadisa kenɛmanw ye,

Bayihaqi y'a lakalen tuguni ka bɔ Awuzai ma-ala ka hine a la- ka ko a dɛɛɛɛɛɛɛ dɔw ma: Ni kira ka hadisa lasera i ma- kisi b'a ye- n b'i ma i k'a tana fɔ, Ala ka ciden tun bɛ Ala ta de lase.

Bayihaqi y'a mɛfile ka bɔ alimamibá la saididen sufiyana sawurika- K'a ko: I ka dɔn donni bɛɛ ye kɔrɔlenw nɔ donni de ye,¹ Maliki ko -Ala ka hine Ala- : Mɔgɔsi tɛ an na fo k'a soro ika kuma dɔ be mine ka dɔ toyi fo n'a kɛra ni kaburu n tigi ye, a ye kɔriyali kɛ ka taa ciden kaburu ma-kisi b'a ye-

Abu hanifa ko, Ala ka hine a la : Ni hadisa nana ka bɔ kira ma- kisi b'a ye- kuma foyi t'o kan.

Safii ko, Ala ka hine a la : Ni kira ka hadisa kenɛman fɔra ne ye- nɛɛma ni kisi b'a ye-ko ne m'a mine n bɛ seereya aw ye ko ne hakili wulila.

A ko tuguni- Ala ka hine a la-: Ni n ye kuma dɔ fɔ o kɔfɛ kira ka kuma nana-kisi b'a ye- o tana la, aw ye kogo gosi ni n ka kuma ye.

Imamu hanibaliden ahamadu ko-Ala ka hine a la- a dɛɛɛɛɛɛɛ dɔw ma: Aw kana ne ladege wa aw kana maliki ni safii ladege, aw ye tɔlike an y'a tɔ yɔɔmin.

A ko tuguni, Ala ka hine a la : N dabali bana jamakulu la minnu ye hadisa lakalensira dɔn ka

¹ A ka lapini ye hadisa ye

keneyali dɔn ka bɔ kira la -kisi b'a ye- u bɛ ta
sufiyana fɛ ka sɔrɔ Ala ko :

(فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)

[Mɔgɔw k'u yere kɔlɔsi minnu b'a ka yamaruyakan fɔnkɔɔgɔya, lajarabi kan'uw sɔrɔ wali pankata min dimi ka bon] A ko: yali i be fitina don wa? O ye filaninkafɔya de ye, a do la n'a ye kira ka kuma do lasegin-kisi b'a ye- yeɗema kana don a dusukun na o kɔfe a be halaki.

Bayihaqi y'a màfile ka bɔ jabiri den mujahidi la Sahaba ye baa don, k'a ko Ala ka kuma la sanuya b'a ye:

(فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ)

{N'aw fɔra ɲɔgɔnkɔ fɛn dɔla aw y'o segin ka taa
Ala n'a ka kira ma} A ko: seginin Ala ma o ye ka taa
ka gafe ma, ka taa kira ma o ye kira ka suna ye,

Bayihaqi y'a màfile ka bɔ zuhuri ma-ala ka hine a la- ka ko: An ka dɔnnibaa temenen dɔw tun b'a fɔ ko kira ka sunna tangali ye kunnandiya de ye, Kudamaden muwafakudiin ko-ala ka hine a la-a ka gafe kɔnɔ (filɛlikɛla ka nakɔ) :kitiw lasulu bangeli la a ye min sɛbɛn: Lasulufilana ka bɔ daliluw la, o ye kira ka sunna ye- kisi b'a ye- kira ka kuma- nɛɛma ni kisi b'a ye- o ye dalilu de ye k'a da kabakow kan minnu y'a tɔpatigiya ani Ala ka yamaruya k'a kumakan labàto,a n'a ka bagabagali ka bɔ a ka yamaruyakan fɔnkɔnɔgɔyali ma.

Lapini banna.

Kesiru den hafizu ko -Ala ka hine a la- Ala kumakan fasarili la:

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

[Mogow k'u yere kolosi minnu b'a ka yamaruyakan fonkɔɔgɔya, lajarabi kan'uw sɔɔɔ wali pankata min dimi ka bon] O kɔɔɔ kira ka yamaruyakan-kisi b'a ye- o y'a ka sira n'a kuntelena n'a tagafan n'a ka sariya de ye, kumaw ni baaraw be suma a kumakan n'a ka baara de la, ni min benna o ma o be mine, ni min kera a tana ye o ye seginfen ye a fɔbaa na kebaa ma, o kera mogow wo mogow.

I n'a f'a sabatira keneman fila n'a ɔɔɔɔnaw kɔɔɔ a minena kira la- neema ni kisi b'a ye-a ko:

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»

[Ni mogow min ye baara do ke min t'an ta ye o be lasegin]

O kɔɔɔ mogow ka lasiran ka ladi min ye kira ka sariya fonkɔɔgɔya dogola ni bangela :

﴿أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ﴾

{Fitana kana u sɔɔɔ}

O kɔɔɔ u dusukun na ka bo kafiriya ni nafikiya la wali kokura sindili.

﴿أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

{wali pankata k'u sɔɔɔ min dimi ka bon}

O kɔɔɔ dunuya kɔɔɔ ni fagali ye wali dan wali mineli o n'a ɔɔɔɔnaw, i n'a fo imamu ahamadu ya lakalen, Abudu razaki ye n boro muamaru ye n boro

Ala fε an ni silama bεε ye min b'a la dipe, ani kisi ka b'a dimi sababuw ma, a kan bεε kanda ka bila a ka sira tilenen kan menimàsa don a ka surun jonw la.

Ala ka seli be a ka jon n'a ka ciden kan, an kuntigi Mamadu a n'a somogow n'a ka sahabaw ani minnu tugura u ko ni puman ye.

Abudala den Abuduli azizi min ye bazi den ye -
Ala ka hine a la-

Index

Baara keli ni kira ka Sunna ye diyagoya la kisi b'a ye ani o kon baa kafiriyali.....	2
Sebenbaa	2
Nebila.....	2
lasulu lakodonnen kitiw sabatili kunkan	3
Lasulufolo: Ala ka gafebá :	3
Lasulu filana: min keneyara ka bo Ala kira ma- neema ni kisi b'a ye-a n'a ka sahabaw a n'olu komogow ka bo donni ni limaniya dungew la.	5